

**«ROSIISKO-UKRAINSKYI SLOVNYK SKLADNOI LEKSYKY»
BY S. KARAVANSKYI AS THE STAGE ON THE WAY
TO NATIONAL RENAISSANCE**

The article considers the structure peculiarities of lexicographical study by S. Karavanskyi. By means of general scientific and descriptive methods the article analyses the word, collocation and phraseme models formed in the interpretation part of the dictionary entry according to the Ukrainian language laws, i. e. the Ukrainian equivalents given to the Russian nouns with the meaning of process ending in *-ание, -ение, -ка*, to active and passive participles ending in *-щий, -щийся, -(в)ший, -вшийся, -мый*, to certain nouns, verbs, adjectives (in particular, the ones with the suffix *-очн-* and components *-видный, -образный, -подобный*), to pronouns and collocations with them (phrasemes). The investigation is to contribute to the scholars' comprehensive approach to the issue of the Ukrainian word revival as the abundant dictionary material is the basis for further development of the Ukrainian language in general which will in practice allow the user to distinguish between the indigenous language models and the awkward calques "cultivated" under various historical circumstances.

Key words: dictionary macro- and microstructure, dictionary entry, headword, calque.

УДК 81'373.612.2:811.161.2

Ясіновська О. В.,
*Львівський національний університет імені Івана Франка,
асистент кафедри загального мовознавства*

**НЕВИДИМЕ У ВИДИМОМУ: ОБРАЗИ ПРИРОДИ
В РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ КОНЦЕПТІВ СМЕРТНИХ ГРІХІВ
(на прикладі українського релігійного дискурсу)**

Статтю присвячено вивченню метафоричної концептуалізації категорій внутрішнього світу людини в християнській картині світу. Розглядається специфіка концептуальної метафори «гріхи – це коріння рослин» в українському релігійному дискурсі. Встановлюється її відповідність з концептуалізацією, наявною у книгах Святого Письма і працях екзегетів Церкви.

Ключові слова: концептуальна метафора, український релігійний дискурс, смертні гріхи, фітоморфний образ кореня.

Вступ. Традиційним етапом конструювання концептів-домінант будь-якої лінгвокультури є дослідження їх метафоричної репрезентації, що зумовлено здатністю цих ментальних сутностей (особливо абстрактних) обростати в індивідуальній і/або колективній мовній свідомості різноманітними образними асоціаціями. Значна увага когнітивістів до «предметної конкретики» зумовлюється важливістю цієї характеристики, що, як і номінативна щільність концептів, вказує на ціннісні

пріоритети мовно-культурної спільноти. Важливе місце вивчення образного ореолу займає при реконструкції релігійних концептів. Це пояснюється винятковою метафоричністю релігійної комунікації, що, як влучно зауважив Т. Лессл, «не зводиться до жодної форми нефігуративного вираження» [20, с.132].

Аналіз досліджень і публікацій. Початок і основні положення метафоричного моделювання як способу вивчення концептів поклала книга Дж. Лакоффа і М. Джонсона «*Metaphors we live by*» [19], що заслужено вважається «біблією когнітивного підходу до метафори» [2, с. 7]. Підставовими положеннями цієї праці, на які, розвиваючи їх, активно спираються когнітивісти, є *ідея про аналоговий механізм метафори* (уперше відзначив Аристотель) та *ідея про метафоричний характер мислення* (її висловлювали також М. Блек, Д. Віко, Дж. Джейнс, Ф. Ніцше, А. Річардс, К. Льюїс, Е. Кассіпер, Х. Ортега-і-Гассет, П. Рікер та ін.), завдяки яким метафора бачиться не просто образним засобом, що пов'язує два значення слова, а тлумачиться як «основна ментальна операція, яка об'єднує дві понятійні сфери і створює можливість для використання потенціалу сфери-джерела при концептуалізації нової сфери» [14, с. 36]. У сучасному мовознавстві поле практичного застосування положень когнітивної теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффа і М. Джонсона є дуже широким, що зумовлено залученням до аналізу численних індивідуальних, національних і універсальних концептів, розглянутих у синхронії і діахронії на матеріалі різних типів дискурсів і великої кількості мов.

Вивчення метафоричних моделей дає плідні результати при реконструкції концептів релігійного дискурсу, особливо тих, які стосуються неспостережуваних (непредметних) сутностей, як напр., ключові категорії християнської культури – концепти-антицінності, що пов'язані зі смертними гріхами, для яких метафора – «єдиний спосіб втілити в чуттєвому образі безтілесну і важкоосяжну абстракцію» [3, с. 57]. Проведений нами аналіз численних різножанрових текстів християнського релігійного дискурсу (книг Святого Письма, писань отців і екзегетів Церкви) показує, що потужним джерелом метафоричного переосмислення релігійних понять є фітоморфні образи, за допомогою яких християнські письменники категоризують, структурують і оцінюють навколишній і свій власний світ, див. [16 та ін.]. Це робить згадану ділянку чуттєвого досвіду людини привабливим об'єктом для вивчення релігійних концептів, у т.ч. в аспекті виявлення своєрідності їх метафоричної репрезентації в національних мовних картинах світу.

Завдання і джерела дослідження. Об'єктом вивчення є способи вторинного переосмислення концептів смертних гріхів (гординя, задрість, блуд, гнів, грошолобство, обжерство, лінь) за допомогою фітоморфного образу кореня рослин (в основі такого метафоричного перенесення міститься базова когнітивна модель ГРІХ → КОРІНЬ). Мета розвідки полягає у виокремленні наявних у структурі смертних гріхів концептуальних ознак і структурних типів, пов'язаних з їх вегетативними характеристиками. Мовний матеріал добирався методом суцільної вибірки з різножанрових творів українського релігійного дискурсу ХХ-ХХІ ст. Основними джерелами дослідження стали гомілетичні, катехитичні, морально-богословські та інші праці митрополита Андрея Шептицького, кардинала Мирослава-Івана Любачівського, патріарха Філарета, архієпископа Ігоря Ісиченка, єпископа Софрона Мудрого, єпископа д-ра богословія Володимира Груци, д-ра богословія о. Ігоря Горошка, греко-католицьких і православних священників о. Володимира Андрейкова, о. Йосифа Будая, о. Юліана Катрія, о. Олега Кондратюка, о. Євгена Толочкевича, о. Володимира Шеремети, о. Михайла Чижовича. З метою виявлення специфіки аналізованої

концептуалізації в українському релігійному дискурсі враховувалося відповідне метафоричне перенесення в книгах Святого Письма і працях отців і екзегетів Церкви.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, корінь є важливим вегетативним органом рослини, що уможливорює її закріплення в ґрунті, живлення, розвиток і розмноження. Вагомість цих функцій для переважної більшості представників рослинного світу забезпечило йому роль стереотипного образу, за допомогою якого переосмислюються внутрішні якості людини. Архетипно корінь символізує джерело сили. Це один із найдавніших символів, що трапляються в міфології більшості народів. Разом зі стовбуром і листям він становить одну з трьох найважливіших частин світового дерева, яке зазвичай представляється зануреним своїм корінням у води земних надр, а в деяких культурах навіть бачиться пророслим крізь землю у небосхил [17, с. 347].

Згаданий вегетативний образ регулярно використовується в метафоричній мові християнських письменників для концептуалізації категорій морально-етичної системи християнства, в т.ч. групи антицінностей. Різнобічні асоціативні зв'язки гріхів і грішників з образом кореня трапляються в книгах як Старого Завіту, так і Нового Завіту, де актуалізуються такі концептуальні ознаки кореня переосмислених в образі рослин гріхів, як 'напря́м' і 'спосі́б' росту (проростає вниз, росте вгору), його 'сила' або 'слабкі́сть' (сприяє розвитку рослини або унеможливорює її подальший рі́ст), 'вибагли́вість' (нездатність рости в несприятливих умовах), 'зовні́шний ви́гляд', 'смако́ві яко́сті' (гіркі́сть), 'шкі́дливі́сть' (про коріння небезпечних і некорисних рослин), 'небезпе́ка', 'можли́вість та спосо́би зни́щення' (засихає саме або зникає за чийого́сь посере́дництва) та деякі ін.

Ще активніше до цього образу звертаються отці Церкви (II–VIII ст.) та пізніші християнські екзегети. На це вказує значна кількість контекстів у їхніх творах, у яких, крім концептуальних ознак гріхів-рослин, наявних і у Святому Письмі, а також деяких інших характеристик, як напр., 'фізичні параметри' (товщина, розмір), 'кольористична гама', 'функції', більшого різноманіття 'способів знищення' та ін., міститься ціла низка асоціацій, що уможливають виокремлення семи структурних типів (або субмоделей) когнітивної моделі ГРІХ → КОРІНЬ: 1) коренем наділяється гріх загалом (без вказівки на його різновид); 2) з вегетативним органом асоціюється конкретний смертний гріх (відповідно, наявно сім субмоделей); 3) надземна частина гріха-рослини у її підземній частині (корені) пов'язується з іншим гріхом; 4) один гріх проростає з кількох рівноправних коренів-гріхів; 5) декілька гріхів (від двох до кількох десятків) і навіть їх симбіоз мають один корінь-гріх; 6) кущ різноманітних гріхів-рослин у надземній частині співвідноситься з кущем інших коренів-гріхів; 7) гріх-рослина асоціюється з конкретним коренеплодом. Таке різноманіття образів кореневих систем вказує на ґрунтовні фонові знання в ділянці їх будови (стрижнева, мичкувата), видозмін коренів (коренеплід, коренебульба), їх видів (підземні, повітряні, присоски (рослини-паразити)), а також вигляду рослин загалом, що в загальних рисах збігається з сучасним знанням про вегетативні органи вищих рослин. Уцілому ретельне «опредмечування» ранньохристиянськими авторами і екзегетами абстрактних категорій за допомогою фітоморфного образу кореня показує, що дана метафорична концептуалізація, хоч і відбувається з оперттям на Святе Письмо, здійснюється на підставі їх власних спостережень за рослинами, і, ймовірно, практичного досвіду їх вирощування. Така концептуалізація до того ж засвідчує, що згаданий напрям метафоричного переосмислення у цей період був надзвичайно актуальним, детальніше див. [15].

Інший принцип репрезентації концептів смертних гріхів через їх метафоричну проекцію на вегетативний орган рослин простежується в сучасному релігійному дискурсі, зокрема в мові українських проповідників і богословів. До образу кореня вони найчастіше звертаються, наводячи відповідні місця з канонічних текстів Нового Завіту, а також цитуючи екзегетичні твори отців Церкви. Подібного роду витримки подаються, як правило, з посиланням на джерело – згадується ім'я християнського автора (зрідка також його твір) або ж, якщо цитується Святе Письмо, вказується на конкретне місце біблійного тексту, пор.: (1) *Гарну науку дає св. апостол Павло ...Тимотею: «Ми бо не принесли на світ нічого, та й винести нічого не можемо. ...А ті, що хочуть багатіти, впадають у спокусу... Бо **корінь** усього лиха – **грошолюбство**» (1Тим. 6:7-10) (Будай); (2) *Ця пристрасть вмє сховатись під прикриттям чесноти. «**Гордість** – це вершина зла, **корінь** і джерело всякого нещастя...» – навчає св. Іван Золотоустий (Бесіда 15) (Будай); (3) *«Коренем усього злого є грошолюбство... (1Тим. 6,10). ...Лакіство чи грошолюбство піддає чоловікові змогу допускатись усіх гріхів, змогу вдовольняти всі пристрасті. **Тому й коренем його називає Апостол, бо як корінь дає цілому дереву соки, якими воно кормиться, так і жадний гроша в ньому шукає корму своїх пристрастей** (Шепт.), див. також (12), (18), (27), (52) та ін. Інколи цитоване висловлювання подається без чіткого атрибування (напр.: як каже Святе Письмо, *святі отці говорять*), що, ймовірно, розраховано на впізнаваність реципієнтами автора чи фрагменту цитованого тексту на підставі їхніх спеціальних знань і/або на їх активну позицію в процесі смислового сприйняття тексту. Як видається, такі цитати з канонічних і екзегетичних творів використовуються з метою актуалізувати в реципієнтів не тільки власне значення того чи іншого фрагменту авторитетного християнського джерела, а й сприяти створенню в них відчуття важливості інформації, яку їм виголошують.***

Вплив ранньохристиянських учителів на дискурс українських проповідників і церковних діячів виявляється й у настанові промовляти до адресатів доступною для них мовою. На необхідності цього наголошував ще апостол Павло, стверджуючи: *...В Церкві волю п'ять слів зрозумілих сказати, щоб і інших навчити, аніж десять тисяч слів чужою мовою! (1Кор.14:19); Бо коли сурма звук невиразний дає, хто до бою готуватись буде? Так і ви, коли мовою не подасте зрозумілого слова, як пізнати, що кажете? Ви говорите на вітер! (1Кор.14:8-9).* Про доцільність проповідування християнського вчення зрозумілою мовою говорили й отці Церкви (зокрема, Макарій Єгипетський, Йоан Золотоустий, Василій Великий), які при цьому акцентували на потребі використання зрозумілих образів, що ними, згідно з християнськими вчителями, мають бути об'єкти навколишньої дійсності (світ рослин, тварин, нежива природа, зокрема небесні світила, явища природи та ін.), звертатись до яких належить тому, що й сам Бог повчає «за допомогою голосу природи» [8]. Прикладом метафоричного осмислення істин християнського віровчення є, зокрема, такі аналогії з фітоморфними образами: *Коли чоловік занедбає поле своє, чи не заросте воно? І чи не ще більше поросте воно терням та бур'яном, якщо взагалі не дбати про нього? Коли ж потім і захоче він очистити поле своє від усякої поганої трави, котрій дав розростися за недбалства свого, то чи не закривавляться руки його? Бо йому доведеться не тільки скосити траву, але й з корінням виривати її, інакше вона далі буде рости й ширитися. Так і з душею нашою (Доротей) [4, с. 76].*

В українській гомілетичі згаданих вимог одним із перших став дотримуватися митрополит Андрей Шептицький, який, починаючи зі свого служіння на єпископській кафедрі в Станіславові, цілеспрямовано виголошував проповіді та писав пастирські

послання зрозумілою адресатам мовою. Таку позицію високо оцінював Іван Франко, який підкреслював, що Шептицький, замість «заплісненої псевдоцерковщини» його попередників, промовляє до пастви Галичини чистою галицько-руською народною мовою (у зверненнях до гуцулів послуговується діалектом), ілюструючи свої промови і послання «прикладми з життя, фактами з власної обсервації, ...[що] дає його посланням те "живе дихання", без якого всяка моралізація завсігди лишається мертвою» [12, с. 378-379]. Про важливість доступного пояснення християнських істин говорить і сам А. Шептицький, згідно з яким у проповідницькій діяльності слід «уживати способу говорення, образів і доказів, якнайприступніших для простих людей» [13, с. 175]. Докази належить обирати популярні, хоч би вони й видавалися багатьом «слабими» [13, с. 175], а образи найкраще черпати з природи, яку, услід за Василієм Великим, твори якого перекладав [1], він вважає великою вчителькою, що провадить до пізнання Бога [13, с. XV].

Одним із таких образів власне і є корінь рослини, що його українські проповідники та богослови, як і автори книг Святого Письма й екзегети Церкви, успішно вживають з метою концептуалізації чеснот і гріхів, пор.: (4) *Добро не виникає само з себе, а впливає з нашої душі і проявляється у конкретних вчинках, а його коріння є у нашій душі: це любов, милосердя, прощення, правда, справедливість, співчуття і інше* (Чижович); (5) *Любов є коренем всіх інших духовних дарів: терпеливість, покора, лагідність, правда, повага, пошана, доброта, як навчає святий Павло у своєму листі до Коринтян (13:4-7)* (Чижов.); (6) *Коренем цієї вади [боягузства] є недовір'я до Бога, недостатнє старання, брак рівності і прихована гордість, яка боїться можливої ганьби* (Софр. Мудр.); (7) *Якщо хочемо встановити мир, потрібно насамперед викоренити причини незгод між людьми* (Горошок).

За нашим спостереженням, частіше до цього образу вони вдаються з метою переосмислення гріхів, що пояснюється важливістю місця, яке у християнстві відводиться ідеї гріховності, а у зв'язку з нею – ідеям спасіння і спокути. Окрім того, з давніх часів відомо (і це неодноразово підкреслюють ранньохристиянські автори), що погані навики вкорінюються швидше і глибше западають у душу людини, цілковито заволодіваючи нею. Яскравим підтвердженням цього є фітоморфна метафора, яку використовує християнський екзегет IV ст. Макарій Єгипетський: *Тож і душу, і гріх, що прилип до неї, уподібнюємо до великого дерева, на якому багато віття, а коріння – в земних глибинах. Гріх, увійшовши до душі й заволодівши нею, став звичкою – чимсь ніби природним – з дитинства в кожному зростає, виховується і вчить усього поганого* [11, с. 29]. Чимало прикладів ототожнення грішників з деревами, які мають «погане» коріння, знаходимо й у Святому Письмі: *Ти насадив їх [безбожників], і вони коріння пустили, вони ростуть і дають плоди* (Єр.12:2); *Внизу його [безбожника] коріння засихає, угорі ж його гілляки в'януть* (Йов.18:16); *Вони [грішники] – ...дерева, що пізно восени безплідні, двічі померлі, вирвані з корінням* (Юд.1:12); *Сокира вже при корінні дерев: кожне дерево, що не приносить доброго плоду, зрубають і в вогонь кинуть* (Мт.3:10) та багато ін.

Подібні переосмислення трапляються і в українському релігійному дискурсі, пор.: *Родина без приватної власності наче дерево без коріння або листок, відірваний від дерева, який розвіює вітер* (Катрій), див. також (3), (33), (39), (40). Цікаві приклади знаходимо в посланнях митрополита Андрея Шептицького: (8) *Як в родині все в ладі, то і в цілм життю християнськім майже нема лиха. Як в деревині корінь, так в життю християнина лад, що в родині. Корінь здоров, а в добрій землі деревина буде красно розвиватися: легко буде її очистити, вовчки пообтинати, гусениці знищити. А*

не дай, Боже, корінь хробаки їдять – всяка праця буде пуста, як не зачнешь від коріння. Так і в життю християнина; (9) Дивіться ось на ту деревину: сохне, нидіє, плодів не дає... Чому-то на ній або вже цвіт відпадає, або плоди ще не достиглі? Певно, в корінню причина лиха, якісь хробаки, або тертиці, або миші... корінь нищать, та й з того походить усе зло. Наведені цитати відзначаються особливою образністю, що досягається вказівкою на добре відомі адресатам реалії світу природи, зокрема на шкідників, які псують дерева і їх корені. На відміну від екзегетичних і, услід за ними, українських гомілетичних творів, де в цьому випадку згадуються здебільшого черв'яки (пор.: **Бо як міль в одежі, та черв'яки в дереві: так печаль серця шкодить мужеві** (Касіян) [10, с. 70]; **Як черв'як, точачи дерево, нищить його, так злоба губить душу людини** (Ісаїя) [9, с. 34]; **Чим буває хвороба для тіла, ...іржа для заліза, міль для вовни, черв'як для дерева, ...тим же є і гріх для душі** (Золотоуст) [7]; **Отже, будь, як квітуче дерево, охороняй плоди своїх чеснот, щоб не підкралась черва гордині й не підточила в тобі плоду смиренномудрости...** (Єфрем Сирий) [6, с. 68]; приклад такого переосмислення в українському проповідницькому дискурсі: (10) **Як у м'якому дереві зазвичай заводяться хробаки, так і смуток добирається до людей м'якого серця** (Горошок), див. також (40)), Шептицький, окрім цих безхребетних, називає гризунів, що завдають шкоди корінню дерев у сільському і лісовому господарстві саме в цьому регіоні. Така яскрава образність, як показує аналіз значного об'єму українських гомілетичних та релігійних творів інших жанрів, трапляється досить рідко.

Не є розгалуженою й система концептуальних ознак переосмислених в образі коріння гріхів. На відміну від численних і різноманітних характеристик вегетативних органів гріхів-рослин у дискурсі ранньохристиянських письменників, див. [15], у творах сучасних українських проповідників і релігійних діячів фіксується бідніший їх набір і суттєво нижча частотність.

Здебільшого тут вказується на властивість гріхів проростати (в т.ч. дуже глибоко) в благодатний ґрунт єства людини, завдаючи непоправної шкоди її психічному та фізичному здоров'ю: (11) **Зневіра сьогодні глибоко пустила свої корені у людські серця, тож прикладаймо свої християнські зусилля, щоб на нашій прекрасній планеті Земля, якнайскоріше зник бур'ян гріховного життя, а між людьми запанувала сильна і тверда віра до Господа Бога** (Чижович); (12) **Він [Ісус] говорить ...про глибинний корінь усіх хвороб – первісний гріх, спричинений сатаною...** (Ісіченко); (13) **Завдання гріха – людину заманити, трохи потішити і зранити. Що більше гріх закоренився в нашій душі, то більші є зранення** (Груца), див. (40). Відзначається міцність такого коріння: (14) **Не відразу явний грішник... Почекаймо, хай звичка пустить міцне коріння** (Шимчій). Особливо це стосується за давнених гріхів, тобто тих, які давно не сповідані, пор.: (15) **Гріх за давнений, довго несповіданий, до якого чоловік привик, який став налогом, другою натурою, може запустити в душі таке глибоке коріння, що вже на нього не знайде ніхто заради. В якомусь ступні можна про кожний смертельний гріх казати, що на нього люди не знайдуть заради...** (Шепт.); (16) **Гріх, невикинений із душі зараз на початку, запускає чимраз глибше коріння, чимраз більше в'їдається в душу, чимраз гірше з'їдає її снаги, з'їдає її силу, з'їдає навіть ту змогу бажати вилікування і просити о світло потрібне до покаяння...** (Шепт.).

Вмістилищем при цьому постає як людина загалом, в т.ч. окремі частини й органи її тіла, як наприклад, душа, серце, а також її вольова і ментальна сфери. Пор.: (17) **Наша любов виявляється у тому, щоб силою стримати ворога від чинення зла, допомогти йому долати корені гріха у собі** (Ісіч.); (18) **Усяке зло, яке існує у світі, часто має своє джерело в серці людини, як каже Христос: «З повноти серця уста**

промовляють». *А коренем цього зла є гріх* (Чижович); (19) *Ми так зрослися з нашим способом поступовання; наші гріхи, ухиблення, слабости – то така частка нашої душі, що вирвати з нашого серця то, що перед Богом єсть гріхом – то так, як би власне серце з грудей вирвати...* (Шепт.); (20) *Початок і корінь гріха лежить таки в нас самих і в нашій волі* (Горошок);(21) *«Думай про себе, борись за своє майбутнє, випереджай конкурентів» – саме в такому способі мислення й коріниться небезпека нашого перетворення на Ірода* (Ісіченко), див. також (11), (13), (15), (16), (28), (40), (53) та ін. Зрідка називаються інші локуси, в яких проростають корені гріхів, як наприклад, природа, життя, пор.: (22) *І хоч пристрасті мають своє коріння в природі, диявол кидає іскру, щоб зробити великий вогонь* (Горошок), див. (24), (25).

Українські проповідники і богослови, як і автори Святого Письма й отці та екзегети Церкви, вдаються до аналізованого образу також з метою вказати на спосіб знищення коріння гріхів-рослин, які в контексті вегетативної метафори рекомендується виривати, викорінювати, рідше – випалювати (зауважимо, що в канонічних і екзегетичних творах перелік маніпуляцій із корінням з метою знищення гріхів-рослин є довшим), пор.: (23) *...Ми повинні прийти до висновку, що немає для нас безпеки, аж доки не викорінимо, або принаймні зможемо контролювати ті невпорядковані схильності й пристрасті, що є наслідками первородного гріха* (Любач.); (24) *Покаяння потрібне нам для того, щоб ми, оцінивши себе критично і тверезо, ...відчули ...бажання викорінювати зло у житті і допомагати утверджувати справедливість* (Ісіченко); (25) *Чому люди миряться з порушенням їхніх прав і не бороняться? Бо їм бракує християнського радикалізму, вміння цілковито і послідовно викорінювати зло із нашого життя* (Ісіченко), див. (46–50).

Інколи цей процес може бути досить тривалим і виснажливим: (26) *Потрібно деколи багато років, багато упадків для викорінення цієї зарозумілості* (Будай); (27) *Св. Іван Золотоустий, перестерігаючи нас перед пустою славою говорить: «Страшна любов слави, страшна й повна багатьох зол. Це терня, що з трудом виривається... Тому мусимо докласти великого старання, щоб цю пристрасть із себе викорінити»* (Катрій). Поясненням важкості знищення коренів-гріхів є їх непомітність (бувають добре захованими в людині), а також неретельна ліквідація, внаслідок чого рослини-гріхи здатні швидко відростати, як це притаманно бур'янам: (28) *Подібно багато людей намагаються змити гріхи зі своєї душі лише на рівні вчинків. Але забувають, що гріхи часто залишають свої приховані корені всередині нас, у вигляді думок і бажань. Тому християнин повинен очищатися не тільки на зовні, а також з середини, очищати душу з грішних думок, почуттів і бажань* (Чижович); (29) *Найчастіше християни борються з проявами свого гріха – з гріховними фактами. Це подібно до зривання бур'яну, коли залишається корінь. Спочатку на городі все чисто, але потім з'являються нові пагінці бур'яну, маленькі гріхи* (Кондратюк), див. також (11), (35).

Не такими радикальними способами викорінення гріхів, однак затратними в плані духовних зусиль людини, є вияв щирої любові ближньому та роблення йому добра: (30) *Той, хто хоче викорінити зі свого серця корінь заздрості, не потребує ні меча, ні щита, ані шолому; вистачить, щоб його серце розгорілося любов'ю* (Горошко); (31) *Найлегше викорінимо в собі заздрість тоді, коли будемо робити добро нашим ближнім* (Горошко).

Називаються й інші дії, скеровані на ліквідацію коріння гріхів, яке українські проповідники і богослови закликають долати, усувати, знищувати, поборювати, викидати, очищати тощо: (32) *Потребуємо особливої Божої ласки, щоб завдяки їй ми намагалися поборювати цей корінь усякого зла, тобто гордість* (Будай);(33)*Певне не*

одне **закореніле зло**, з котрим ми не могли дати собі ради... **буде так легко усунене тим звичаєм** [частіша сповідь] (Шепт.), див. також (17), (28),(35), (43). Такі метафори, втім, є «стертими» (у мовознавстві їх називають ще загальнономовними). Використовуючи їх, мовці не відчують належного асоціативного зв'язку, оскільки свідомість не активізує очікуваного переосмислення; ідея руйнування гріхів-коренів з'являється тут тільки завдяки внутрішній формі дієслів. За нашим спостереженням, стерті метафори є непоодинокими й у багатьох інших випадках аналізованої концептуалізації в українському релігійному дискурсі, коли аналогія гріха і кореня виявляється невиразною, хоч назва вегетативного органу рослин або та чи інша його ознака вказується, пор.: *Але ось в Україні трапилася трагедія. І сусідній народ раптом ніби божеволіє, він починає війну проти нашого народу. І скільки жертв, скільки коштів для відновлення понівеченого Донбасу треба буде для того, щоб принаймні повернутися до того стану, який був перед початком іноземної агресії! А де корені цього?* (Ісіченко) та ін. Як видається, поясненням нечіткості подібних метафор є їх висока вживаність у мовленні, що перетворює їх, за вдалими порівняннями Дж. Джейнса, на «давні монети, чиє зображення стерлося від частого використання» [18, с. 51].

Загалом усі згадані концептуальні ознаки гріхів-коренів – їх 'живучість', 'напряму росту', 'сила', 'локалізація', 'небезпека', 'знищення' – трапляються й у творах ранньохристиянських авторів та отців і екзегетів Церкви, де засвідчено, як уже згадувалося, більше різноманіття таких ознак, а самі вони використовуються значно частіше. Це підводить до висновку про зменшення уваги українських проповідників і богословів до вегетативної метафори для концептуалізації з її допомогою смертних гріхів.

Щодо структурних типів когнітивної моделі ГРІХ → КОРІНЬ, наявних у аналізованих творах, то й тут не спостерігається значної варіативності її видів, порівняно з виокремленими нами відповідними субмоделями у працях отців і екзегетів Церкви [15]. Як показує аналіз численних українських морально-богословських творів різних жанрів, згадана метафорична проекція зі світу духовних категорій у світ вегетативних коренів рослин, має три структурних типи.

Перший із них вказує на співвіднесення з коренем представленого в образі рослини гріха, різновид якого не конкретизується. У цьому випадку йдеться про різні види порушення Божих норм, що їх грішники здійснюють думкою, словом, ділом, або мається на увазі гріх загалом. На мовному рівні такі порушення іменуються рядом загальних номінацій (*гріх, пристрасть, порок, вада, лихо, зло, беззаконня, ухиблення, неміч, слабості, гріховні схильності* та ін.), які або безпосередньо порівнюються з коренем, або наділяються його ознаками (найчастіше вказується на їхню здатність вкорінюватися чи, навпаки, можливість бути викоріненими), пор.: (34) *Всяке падіння людини, всякий гріх має свою історію в особистому житті людини і свої корені в первородному гріху* (Андрейків), див. також приклади (13–20) та ін. За нашими спостереженнями, в українському релігійному дискурсі така субмодель є найчатотнішою.

Другим способом реалізації когнітивної моделі ГРІХ → КОРІНЬ, є співвіднесення з вегетативним органом всієї групи смертних, або, як їх нерідко називають в українських гомілетичних, катехитичних, богословських та ін. творах, головних гріхів, пор.: (35) *Гріхи – це такі собі плоди на злому дереві гріховного життя. От, скажімо, росте якийсь отруйний кущ, і на ньому з'являються отруйні ягоди. Якщо ми їх навіть усі обірвемо, а кущ залишимо, то наступного року на ньому виростуть такі ж самі отруйні плоди. Треба знищити корінь гріховний, але його спочатку треба знайти.*

Таким коренем є пристрасті. Ось приблизний список пристрастей: обжерливість, блуд, грошолобство, гнів, печаль, смуток, марнославство і гордість (Толочкев.); (36) *Розважаємо над гріховними схильностями нашої людської природи, зіпсутої первородним гріхом, а передусім над головними гріхами, що є наче коренем кожного гріха* (Любач.); (37) *Головними гріхами називають ті, що є неначе джерелами та корінням інших гріхів і пороків* (Шепт.); (38) *...Про всі головні гріхи можна сказати, що вони є початком і корінням інших гріхів* (Шепт.) та ін. Як видно, образ кореня тут використовується з метою вказівки на живлення та розмноження з допомогою ототожнюваних з коренем смертних гріхів усіх інших порушень Божих норм.

Згідно з третім структурним типом, з вегетативним органом співвідноситься конкретний смертний гріх, а отже, асоціативні образи пов'язуються з видом останнього (дотримуємося думки, що у свідомості мовців уявлення про рід і вид не становлять єдиного когнітивного цілого, а є принципово різними когнітивними одиницями). У християнській релігійній картині світу стосовно смертних гріхів така субмодель, закономірно, може мати сім різновидів. Усі вони трапляються й у гомілетичних творах українських проповідників, де смертні гріхи або самі наділяються вегетативним органом, або представляються корінням інших гріхів. Найчастіше в таких контекстах йдеться про грошолобство (для позначення цього гріха українські проповідники, крім згаданої номінації, використовують лексеми *користолюбство, багатство, захланність, лакізмство, жадібність*), яке, услід за апостолом Павлом, тлумачиться як корінь, що сприяє виникненню та живленню решти гріхів: (39) *...Захланність є дійсно коренем гріха, бо як корінь тягне з землі поживу для дерева, так і з прив'язанням до дочасних речей виростає усякий гріх* (Шепт.); (40) *Пристрасть до багатства глибоко вкорінюється в серці людини і непомітно підточує її духовне життя, як точить черв'як дерево... Багатство – корінь усякого гріха і беззаконня* (Філарет), див. також (3).

Такою ж функцією нерідко наділяється вживлена у єство грішників гординя (або *гордість, самолюбство*): (41) *...Корінь і джерело будь-якого зла – гордість, егоїзм, самість* (Андрейків); (42) *Потребуємо особливої Божої ласки, щоб завдяки їй ми намагалися поборювати цей корінь усякого зла, тобто гордість* (Будай); (43) *Самолюбство – це корінь, з якого проростають інші хиби, що затемнюють душу* (Горошко); (44) *Молитва полегшує почуття відрази до ближнього, бо в ній легше пізнаємо корінь відрази, який є нашим самолюбством* (Горошко). Цей смертний гріх, у свою чергу, також має корінь, яким, згідно з Ігорем Ісіченком, постає сам сатана: (45) *...Немовлята позбавлені гріха, вони відкриті до світу, вони вільні від гордині, коренем якої і є Люцифер, сатана* (Ісіченко), див. (12). Така думка, втім, не є оригінальною. З сатаною цей гріх пов'язували християнські автори, починаючи з Нового Завіту, де гординя іменується «диявольським гірким корінням» (Євр.12:15). Причина такого зв'язку міститься в переконанні, що саме Люцифер, в минулому ангел, був першим, хто здійснив такий гріх, спробувавши вивищитися перед Богом, за що і був скинутий з неба. Думка про гординю як «перше диявольське породження» (Евагрій) [5, с. 231] активно розвивається й отцями та екзегетами Церкви, пор.: *Такі наспіви [прославлення Бога] породжують смиренність і викорінюють гордість – те стародавнє зло, яке скинуло на землю Люципера, вранішню зорю* (Евагрій) [5, с.169]. Зрештою, вони вказують на закоріненість у нечистій силі також інших гріхів: *Тож проливаймо сльози, щоб звільнитись від оков ненависти, заздрости, гордині й усілякої іншої диявольської скверни. Бісівське це діло – заздрити успіхам інших. Ненависть закорінена в бісах; над усе вони бажають, щоби всі загинули* (Єфрем Сирин) [6, с. 186].

Доволі часто в аналізованих творах з вегетативним органом рослин співвідноситься смертний гріх розпуста. Чимало подібних асоціацій трапляється в пастирських посланнях Андрея Шептицького, виголошених ним до гуцулів. Згаданий гріх він іменує *блудство, нечистота, нехарство* або й узагалі спеціально оминає назву цього гріха («*страшний, браття сердешні, цей гріх... (годі єму уже дати назву!)*» [13, с.78]), а також хвороби, яку він може спричинити («*я її й назвати соромлюси*» [13, с.79]), підкреслюючи цим повне несприйняття даного порушення християнських норм співжиття, що відповідає настанові апостола Павла: *А розпуста та нечисть усяка й зажерливість нехай навіть не згадуються поміж вами, як личить святим* (Еф.5:3). Напр., (46) *Блудство – найнибезпечніший гріх. ...Є поміж Вами один гріх, найбириший і найнибезпечніший, який лиш є на світі, що єго мусите доконче **вірвати та викоренити** з-помежи себе, ек Вам лиш миле дочесне шісте і спасеніє вічне. Тим страшним гріхом є **блудство** і усі гріхи що си против'ють шестій заповіді Божій;* (47) *Сами знасти, що це лиш потрібне, аби **заразу нехарста з коріннем вірвати тай віпалити** – так аби з неї й сліду ни лишилоси та ін.* Особливу небезпеку цього гріха Шептицький пов'язував зі здатністю доводити до духовної смерті не тільки самого грішника, а й всю його родину і навіть – цілу громаду: (48) *Єк ни **вікоренит блудства** – згине, пропаде!*; (49) *Єк ни озметиси усіма силами, аби **вікоренити з-помежи себе цей гріх**, то багато з Ваших родин марне згине; а лишітси по них хіба сама ганьба*; (50) *Тиму-то й я, аби з **коріннем вирвати цес гріх** [розпусту] **з-помежи Вас**, закликаю Вас усіх: усі громади взиваю, усіх по громадах вітів і старишину громацку, усіх старших людей у селі тай старишу челідь, усіх таздів і таздинь, усіх летінів і тівчет, аби Ви дбали за славу Божу і самі **вікорювали з-помежи себе заразу блудства**. Це Ваша робота. Єк Ви цього не зробите, марно пропадуть Ваші села! І Ваша свѣта земля перейде у чюжї руки! (Шепт.).*

Наділяють корінням гріх розпусти й інші сучасні священики й богослови, пор.: (51) *...Як і кожен з головних гріхів, також і **нечистота** згубно впливає на всю створену Богом дійсність і є **коренем** інших гріхів* (Шеремета); (52) ***Нечистота є закорінена в сутності гріха** як такого, як екзистенційної постави перед Богом, коли, спокушена брехливою обіцянкою нечистого, людина зачинає перед Богом двері своєї душі і, таким чином, поринає в болото душевних та тілесних нечистот* (Шеремета); (53) *З релігійної точки зору **одностатева сексуальність** є наслідком особистого вільного, але помилкового, вибору людини та **проявом глибоко вкоріненого у ній гріха**. Тому, як і всякий гріх, цей гріх, з Божою допомогою, людиною може бути подоланий* (Філарет) та ін.

Коренем багатьох інших гріхів називається обжерство (в українському релігійному дискурсі нерідко іменується також лексемою *непоміркованість*), що традиційно ототожнюється з надмірністю у їді та питті алкогольних напоїв, а в останні роки – ще й з уживанням наркотиків та тютюнопалінням: (54) ***Непоміркованість** – це **один з головних гріхів, які загрожують вічному життю людини, згубно впливають на суспільну та природну дійсність і лежать в корені інших гріхів*** (Шеремета). З вегетативним органом асоціюються або він приписується також смертним гріхам заздрості й ліні: (55) *Найлегше **викорінимо в собі заздрість** тоді, коли будемо робити добро нашим ближнім. Той, хто хоче викоренити зі свого серця корінь заздрості, не потребує ні меча, ані щита, ані шолому; вистачить, щоб його серце розгорілося любов'ю* (св. Григорій Великий) (Горошок); (56) *Лінощі є гріхом. Це вдоволення тіла, вільність від турбот, вигідництво до тієї міри, що людина забуває про свої матеріальні й духовні обов'язки. Лінощі – це найгірша вада... **Лінощі – корінь лиха*** (Горошок), див. (30), (31).

Висновки. Спостереження за реалізацією когнітивної моделі ГРІХ → КОРИНЬ у дискурсі сучасних авторів українських морально-богословських творів показує, що при концептуалізації смертних гріхів за допомогою образу кореня вони в основному спираються на готові переосмислення, наявні в Новому Завіті та творах отців і екзегетів Церкви, які зрідка несуттєво розширюють. Проведений нами аналіз об'ємного джерельного матеріалу демонструє, що в українському християнському релігійному дискурсі вегетативна метафора трапляється нечасто й має небагатий набір концептуальних ознак. Тут використовуються головним чином «стерті» метафори (гріх *вкорінюється*, *пускає коріння*, *запускає чимраз більше коріння*, *його виривають*, *викорінюють*, *випалюють* та ін.), які вже усталилися в культурно-мовній традиції суспільства, відтак мовці не усвідомлюють вторинної номінації багатьох слів, що поєднуються з абстрактними категоріями смертних гріхів. Це свідчить про маргінальність вегетативної сфери для концептуалізації згаданих понять-антицінностей християнства. З цією метою, як буде показано в наступних публікаціях, українські проповідники і богослови більшою мірою послуговуються іншими реаліями. Їх виявлення й аналіз становить **перспективну ділянку** для подальшого вивчення метафоризації концептів смертних гріхів у сучасному українському релігійному дискурсі.

Література

1. Аскетичні твори св. Василя Великого / Переклав Андрій Шептицький. – Рим: Видавництво ОО Василян, 1989 (Львів, 1929). – 490 с.
2. Баранов А. Н. Предисловие редактора. Когнитивная теория метафоры почти 20 лет спустя / А. Н. Баранов // Лакофф Дж., Джонсон М. Метафоры, которыми мы живем. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – С. 7–22.
3. Воркачев С. Г. Сопоставительная этносемантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели) / С. Г. Воркачев. – Волгоград: Перемена, 2003. – 164 с.
4. Авва Доротея. Поучення і послання / Доротея Авва. – Львів: Свічадо, 2005. – 156 с.
5. Євагрій Понтійський. Настанови про подвижництво / Євагрій Понтійський // Св. Макарій Великий. Настанови про християнське життя; Євагрій Понтійський. Настанови про подвижництво. – Львів: Місіонер, 2002. – С. 160–257.
6. Св. Єфрем Сирійський. Подвижницькі настанови.. – Львів: Місіонер, 2001. – 238 с.
7. Свт. Іоан Золотоустий. Листи до різних осіб [Електр. ресурс] // [Режим дост.]: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/zlatoust/lysty-do-riznyh-osib/>
8. Свт. Іоан Золотоустий. Бесіди та слова [Електр. ресурс] // [Режим дост.]: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/zlatoust/besidy-ta-slova/slovo-do-tyh-scho-spokushayutsya/>
9. Блаженний авва Ісаїя. Слова до своїх учнів. Блаженний авва Зосима. Бесіди. – Львів: Місіонер, 2006. – С. 3–87.
10. Св. Йоан Касіян. Огляд духовної боротьби // Св. Йоан Касіян. Огляд духовної боротьби. Преподобний Ніл Синайський. Аскетичні настанови. – Львів: Місіонер, 2004. – С. 9–163.
11. Св. Макарій Великий. Настанови про християнське життя // Св. Макарій Великий. Настанови про християнське життя; Євагрій Понтійський. Настанови про подвижництво. – Львів: Місіонер, 2002. – С. 15–159.

12. Франко І. Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм. Уваги над Пастирським посланієм Митроп[олита] А. Шептицького «О квестії соціальній» // Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. – Київ, 1986. – Т. 45. – С. 377–400.
13. Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899–1914 рр. / Андрей Шептицький – Т. 1. – Львів: «Артос», 2007. – L + 1014 с.
14. Чудинов А. П. Россия в метафорическом зеркале: Когнитивное исследование политической метафоры (1991–2000) / А. П. Чудинов. – Екатеринбург: УрГПУ, 2001. – 238 с.
15. Ясіновська О. Radix malorum omnium: фітоморфний образ кореня у структурі смертних гріхів / О. Ясіновська // Studia ukrainica poznaniensia. – Zeszyt V. – Poznan, 2017. – С. 61–71.
16. Ясіновська О. Фітоморфна метафора у структурі концепту ЗАЗДРИТЬ у релігійному дискурсі отців Церкви / О. Ясіновська // Scientific Journal «ScienceRise». – №1 (5). Філологічні науки. – 2014. – С. 91–97.
17. Cirlot J. E. A Dictionary of symbols / J. E. Cirlot. – New York: Routledge & K Paul, 1971. – 2 ed. ed. – lv, 419 p., [16] p. of plates : ill.
18. Jaynes J. The origin of consciousness in the breakdown of the bicameral mind / J Jaynes.. – Boston: Houghton Mifflin, 1976. – 467 pp. (Reviewed by Charles M. Fair)
19. Lakoff G., Johnson M. Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – Chicago: University of Chicago Press, 1980. – 2 ed. – 242 p.
20. Lessl Tomas M. Toward a Definition of Religious Communication: Scientific and Religious Uses of Evolution / Tomas M. Lessl // Journal of Communication & Religion. – Journal of Communication & Religion . Sep 1993, – Vol. 16. – Issue 2. – P. 127–138.

References

1. *Ascetic Works of St. Basil of Caesarea*, (1989), [Asketychni tvory sv. Vasyliya Velykoho], Vydavnytstvo OO Vasyliyan, Rym, 490 pp. (trasl. by Andrei Sheptytsky)
2. Baranov, A. N. (2004), *Editor's Foreword. Cognitive Theory of Metaphor after Almost Twenty Years* [Predyslovye redaktora. Kohnytyvnaya teoryya metafory pochyty 20 let spustya, Lakoff Dzh., Dzhonson M. Metafory, kotorymy my zhyvem], Edytoryal URSS, Moskow, pp. 7 – 22.
3. Vorkachev, S. H. (2003), *Comparative ethnosemantics of the Teleonomic Concepts “Love” and “Happiness” (Russian – English Parallels)* [Sopostavytel'naya etnosemantyka teleonomnykh kontseptov «lyubov'» y «schast'e» (russko-anhlyyskye parallely)], Peremena, Volhohrad, 164 pp.
4. Dorotheus of Gaza (2005), *Preachings and Epistles* [Pouchennya i poslannya], Svichado, L'viv, 156 pp.
5. Evagrius Ponticus (2002). *Exhortations to Monks* [Nastanovy pro podvyzhnytstvo], Sv. Makariy Velyky. Nastanovy pro khrystyans'ke zhyttya; Evahriy Pontiys'ky. Nastanovy pro podvyzhnytstvo, Misioner, L'viv, pp. 160 – 257.
6. St. Ephrem the Syrian (2001), *Spiritual Instructions* [Podvyzhnyts'ki nastanovy], Misioner, L'viv, 238 pp.
7. St. John Chrysostom, *Sermons and Discourses* [Lysty do riznykh osib], <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/zlatoust/lysty-do-riznyh-osib/>
8. St. John Chrysostom, *Discourses to His Disciples* [Besidy ta slova], <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/zlatoust/besidy-ta-slova/slovo-do-tyh-scho-spokushayutsya/>

9. Isaiah of Gaza, (2006), *Discourses to His Disciples* [Slova do svoiykh uchniv], Misioner, L'viv, pp. 3 – 87.
10. Saint John Cassian, (2004), *Review of spiritual onfrontation* [Ohlyad dukhovnoyi borot'by], Sv. Yoan Kasiyan. Ohlyad dukhovnoyi borot'by. Prepodobnyy Ezykhiy, presviter Yerusalym's'kyy. Slovo pro tverezinnya i molytvu. Prepodobnyy Nil Synays'kyy. Asketychni nastanovy, Misioner, L'viv, pp. 9 – 163.
11. Macarius of Egypt, (2002), *Spirituos Homilies* [Nastanovy pro khrystyyans'ke zhyttya], Sv. Makariy Velykyy. Nastanovy pro khrystyyans'ke zhyttya; Evahriy Pontiys'kyy. Nastanovy pro podvyzhnytstvo, Misioner, L'viv, pp. 15 – 159.
12. Franko, I., (1986), *Social Action, Social Question and Socialism. Remarks on the Pastoral Epistle "On Social Issues" by Metropolitan A. Sheptytsky* [Sotsial'na aktsiya, sotsial'ne pytannya i sotsializm. Uvahy nad Pastyrs'kym poslaniyem Mytrop. A. Sheptyts'koho «O kvestiyi sotsial'niy»], Franko I. Zibrannya tvoriv u p'yatdesyaty tomakh, Kyiv, Vol. 45, pp. 377 – 400.
13. Andrei, Sheptytsky, (2007), *Pastoral Epistles (1899–1914)* [Pastyrs'ki poslannya 1899–1914 rr], Vol. 1, Artos, L'viv, L + 1014 p.
14. Chudinov, A. P., (2007), *Russia in the Metaphoric Mirror: A Cognitive Study of Political Metaphor (1991–2000)* [Rosyya v metaforycheskom zerkale: Kohnytyvnoe yssledovanye polytycheskoy metafory (1991–2000)], UrHPU, Ekaterynburh, 238 p.
16. Yasinovska, O., (2017), *Radix malorum omnium: phytomorphic image of root in the structure of deadly sins* [Radix malorum omnium: fitomorfnyy obraz korenya u strukturi smertnykh hrikhiv], Studia ukrainica poznaniensia, Poznan, № V, pp. 61 – 71.
16. Yasinovska, O., (2014), *Phytomorphic metaphor in the concept ENVY in the religious discourse of the Church Fathers* [Fitomorfna metafora u strukturi kontseptu ZAZDRIST' u relihiynomu dyskursi ottsiv Tserkvy], Scientific Journal «ScienceRise», № 1 (5), Filolohichni nauky, pp. 91 – 97.
17. Cirlot, J. E. (1971), *A Dictionary of symbols*, Routledge & K Paul, New York, 2nd. ed, lv + 419 pp., [16] p. of plates : ill.
18. Jaynes, J., (1976), *The origin of consciousness in the breakdown of the bicameral mind*, Houghton Mifflin, Boston, 467 pp. (Reviewed by Charles M. Fair)
19. Lakoff, G., Johnson, M., (1980), *Metaphors we live by*, University of Chicago Press, Chicago, 2 ed., 242 pp.
20. Lessl, Tomas M., (1993), *Toward a Definition of Religious Communication: Scientific and Religious Uses of Evolution*, Journal of Communication & Religion, Journal of Communication & Religion, Sep 1993, Vol. 16, Issue 2, pp. 127 – 138.

О. В. Ясиновская,

*Львовский национальный университет имени Ивана Франка,
кафедра общего языкознания*

**НЕВИДИМОЕ В ВИДИМОМ:
ОБРАЗЫ ПРИРОДЫ В РЕПРЕЗЕНТАЦИИ КОНЦЕПТОВ
СМЕРТНЫХ ГРЕХОВ**

(на примере украинского религиозного дискурса)

Статья посвящена изучению метафорической концептуализации категорий внутреннего мира человека в христианской картине мира. Рассматривается специфика концептуальной метафоры «грехи – это корни растений» в украинском религиозном

дискурсе. Устанавливается ее соответствие с концептуализацией, имеющейся в книгах Священного Писания и трудах экзегетов Церкви.

Ключевые слова: концептуальная метафора, украинский религиозный дискурс, смертные грехи, фитоморфный образ корня.

O. V. Yasinovska,

Lviv National University named by Ivan Franko,

General Linguistics Department

**INVISIBLE IN THE VISIBLE:
IMAGES OF NATURE IN THE REPRESENTATION OF MORTAL SINS
(the Case of Ukrainian Religious Discourse)**

This article deals with the metaphoric conceptualization of human internal mental sphere categories in the Christian religious discourse. The object of this study are mortal sins, dominant Christian anti-values as they have been verbalized in Ukrainian religious discourse. The purpose of the article is to point out the conceptual characteristics and structure types of mortal sins associated with their vegetative characteristics. Language material was selected by continuous sampling of works belonging to Ukrainian religious discourse of different genres: homilies, catechetical texts, moral theology, dogmatics, etc. In order to identify the specific features of conceptualization in Ukrainian religious discourse, appropriate metaphorical conceptualization in the Holy Scripture and writings of the Church Fathers has been taken into account. Observations on the implementation of the cognitive model SIN→ROOT in contemporary Ukrainian discourse of moral theology reveal that the conceptualization of deadly sins using the image of the root they mostly rely on ready reconsiderations available in the New Testament and writings of the Fathers of Church with only slightly expanding. Analysis of numerous contexts demonstrates that in Ukrainian religious discourse mainly “erased” metaphors are present (sin is rooting, taking roots, launching more and more roots, it has been teared out, eradicated, burnt out, etc.) which has strengthened in linguo-cultural traditions of society. Therefore, speakers do not realize the secondary nomination of many words which are associated with abstract categories of deadly sins. This points on marginality of vegetative area for conceptualizing these antivalues of Christianity. For this purpose, as will be shown in the following publications, Ukrainian preachers and theologians rather use other realities. Their identification and analysis appears to be a promising area for further study of the concepts of mortal sins metaphorization in modern Ukrainian religious discourse.

Key words: conceptual metaphor, Ukrainian religious discourse, mortal sins, phytomorphic image of root.